

МАВХУМ ОТЛАР ВА УЛАРНИНГ ТАДҚИҚИГА ДОИР МУЛОҲАЗАЛАРDOI: <https://doi.org/10.53885/edinres.2022.4.4.049>*Alibekova Zilola Abdulxayit qizi,**Jizzax davlat pedagogika instituti, Chet tillar fakulteti, Tabiiy va aniq fanlarda chet tili kafedrasida o'qituvchisi*

Annotatsiya. Maqolada ўзбек тилишунослигида «абстракт номлар» термини билан ўрганилаётган лексик бирликлар от сўз туркумининг маъновий гуруҳи сифатида «абстракт отлар», «фикрий отлар», «мавхум отлар» каби терминлар билан номлаб келинганлиги ҳамда мазкур масаланинг ўрганилиши билан боғлиқ муаммолар хусусида сўз юритилади.

Kalit so'zlar: мавхум от, микросистема, мавхумлашиши, абстракция, лингвокультурологик

Тилшунослигимизда от сўз туркуми бўйича кўплаб тадқиқотлар олиб борилган бўлиб, Форобий атоқли ва турдош отларни фарқлаб, уни содда маъноли сўзларни иккига бўлади:

1) атоқли отлар. Масалан, Зайд, Амр каби;

2) тур ва жинсни кўрсатадиган сўзлар. Масалан, одам, ҳайвон, от каби.

Тур ва жинсни билдирувчи сўзлар асосида муаллиф сўз туркумларини ҳам тасниф этади. Форобий тур ва жинсни билдирадиган сўзларни араб грамматика мактаблари анъаналари асосида от, феъл ва ҳарфларга ажратади. Шунингдек, от ва феълларнинг грамматик категориялари ҳақида ҳам маълумот беради. Хусусан, от ва феъллар учун жинс (эрлик-хотинлик), сон (бирлик-иккилик-кўплик) категориялари хос эканлигини, шу билан феълларнинг ўзига хос белгиси замон (ўтган-ҳозирги-келаси замон) билдириши эканлигини таъкидлайди. Маҳмуд Кошғарий ҳам ҳозирги тилшуносликда қўлланилаётган уч узвли сўз ясашиш тузилиши ҳақида маълумот бериб, “У сўз ясашга асос, ясовчи восита ва ясалма ҳақида фикр юритади. Жумладан, отларнинг ясашиши ҳақида маълумот берар экан, феълдан (ясашга асос) ўн икки ҳарф (ясовчи восита) воситасида от (ясалма) ҳосил бўлишини таъкидлайди. От ясовчи кўшимча атамаси ўрнига ҳарф атамасини қўллайди. Феълдан от ясовчи кўшимчалар сифатида -а(-га, -ма): билга «билимдон, ақлли» (билди сўзидан)”. Ўзбек тилининг тарихий грамматикаси дарслигида “Мавхум тушунчани ифодаловчи от ясалади” деб келтирилади. Бу маъно асосан мавхум тушунчани билдирувчи отлар ёки сифатларга қўшилгандагина анлашилади: *Salāmatliq bolsun sizlārgā* (Тафсир). *Yaxshi begū birlā dostluq qildi* (O‘N). *Meniñ shaydahqimm qilma ayb* (Sakkokiy). *Kep qattiqliq tarttim* (BN). *Qaldim judahg1 dardig‘a* (Furqat).” Ўтган асрда яшаган Фитратнинг таърифига кўра, “«билдирган маънога от бўлиб тақалғон сўз от» дейилади. Отларнинг ҳаммаси бор- лиқдаги «кўзга кўринарлик нарса»ни ифодалаши шарт эмас. Эс, қайғу, зулм каби «маъноси кўзга кўринмас от» ларнинг ҳам мавжудлиги таъкидланади.” Ушбу фикрлари орқали отларнинг маъно жиҳатидан аниқ ва мавхум турларга ажралишига ишора қилиб ўтади.

От туркуми макросистема бўлиб, у турдош от ва атоқли от макросистемаларидан иборат. “Муайян от (масалан, китоб, одам, Али, Кармана) бевосита от системасининг элементи эмас, улар бу система билан билвосита, яъни “атоқли от”, “турдош от” тушунчалари орқали боғланади. Бу фикрлар мавхум, лисоний системаларга дахлдор.”

Ўзбек тилшунослигида биз «абстракт номлар» термини билан ўрганаётган лексик бирликлар от сўз туркумининг маъновий гуруҳи сифатида «абстракт отлар», «фикрий отлар», «мавхум отлар» каби терминлар билан номлаб келинган. XX асрнинг иккинчи ярмида нашр қилинган олий таълим дарсликларининг барчасида «абстракт от» термини ишлатилган.

Мустақиллик йилларида эса мактаб ва аксарият олий таълим дарсликларида «мавхум от» термини қўллана бошлади. Жумладан, Р.Р.Сайфуллаева, Б.Р.Менглиев, Г.Х.Бокиева, М.М.Қурбонова, З.Қ.Юнусова, М.Қ.Абузаловалар ҳаммуаллифлигида ёзилган «Ҳозирги

Ўзбек адабий тили» ўқув қўлланмасида «мавхум отлар» Ш.Раҳматуллаевнинг «Ҳозирги адабий ўзбек тили» дарслигида «фикрий отлар» термини қўлланган. Биз ушбу тадқиқотда «абстракт» термини ушбу номларнинг моҳиятини тўлиқроқ очади, деган фикрда бўлдик. Ўзбек тилида мавхум сўзи кўп маъноли бўлиб, унинг «ноаниқ, мужмал» ҳосила маъноси бор ва «мавхум» термини билан номланаётган сўзлар семантикасини изоҳлашда мазкур «ноаниқ» маънонинг салбий таъсири сезилади. Ўзбек тилидаги фалсафага оид аксарият дарслик, илмий ишларда «мавхумлашиш» эмас «абстракция» термини ишлатилади ва мазкур ҳодисанинг натижасида ҳосил бўлган номларга нисбатан ҳам «абстракт» терминини қўллаш мантиқан тўғри бўлади. Тилшунослар томонидан лексик сатҳдаги абстрактлик / конкретлик муаммосини ечишга жуда кўп уринишлар бўлган ва бундай тадқиқотлар ҳозиргача давом этмоқда. Бу борадаги тадқиқотларнинг кўплигига қарамасдан абстракт ва конкрет лексикани аниқ чегаралаш хусусида яқдил фикр мавжуд эмас. Абстракт сўзлар тадқиқидаги турлича хулосаларга текшириш объектининг онтологик мураккаб табиатга эга эканлиги асосий сабаб деб кўрсатилади. Жаҳон тилшунослигида абстракт номларни ажратиш, уларнинг лексик-семантик, морфемик, морфологик, концептуал жиҳатларига оид тадқиқотлар мавжуд бўлгани ҳолда, ўзбек тилшунослигида мазкур сўзлар фақат от туркумининг маъновий гуруҳи сифатида ажратилиб келинган. Мавхум номлар от ва сифат сўз туркумининг алоҳида маъновий гуруҳини ташкил этади. «Абстракт отлар нарсанинг белги, ҳолат, муносабат ёки ҳаракатини объектидан фикран ажратиб алоҳида субстанция сифатида номлаб, бевосита кузатишда берилмаган ақлий билиш орқали англонадиган тушунчаларни атайди: маънавият, идрок, қувонч, беғуборлик. Абстракт сифатлар бевосита кузатишда берилмаган ақлий билиш орқали англонадиган белгиларни номлайди: ақлли, фаросатли, мураккаб, тахминий. Абстракт номларни чегаралашда мураккабликни келтириб чиқарувчи предмет, тушунча, модда, белги каби кенг маъноли, ажина, ялмоғиз каби муайян образга эга ҳамда яшиллик, иссиқлик, совуқлик, юмшоқлик, аччиқлик каби -лик аффикси билан ясалган, бевосита кузатишда берилган тушунчаларни ифодаловчи сўзлар абстракт ном бўла олмайди.»

Абстракт сўзларнинг лисоний хусусиятларини аниқлашга қаратилган илмий изланишлар жаҳоннинг етакчи илмий муассасалари ва университетларида, жумладан, University of Oxford, University of Cambridge (England), University of Humboldt (Germany), University of Georgia (Georgia), University of Chicago (USA), Москва давлат университети, Москва давлат педагогика университети, Воронеж давлат университети, Белгород давлат миллий тадқиқотлар университети, Олтой давлат педагогика университети (Россия), шунингдек, Алишер Навоий номидаги Тошкент давлат ўзбек тили ва адабиёти университети (Ўзбекистон)да тадқиқотлар олиб борилмоқда

Жаҳон тилшунослигида абстракт маъноли лексик бирликларнинг лисоний моҳиятларини илмий асослашга қаратилган тадқиқотлар доирасида бир қатор, жумладан, куйидаги илмий натижалар олинган: абстракт сўзлар номинациясининг гносеологик табиатга эга эканлиги, бевосита кузатишда берилмаган воқеликларни номлаши далилланган (University of Humboldt, Москва давлат университети), абстракт отларнинг сон кўплик шаклини қабул қила олмаслиги, санок системасига бефарқлиги асосланган (University of Cambridge, Москва давлат педагогика университети), «хусусият», «ҳаракат», «ҳолат» каби маъновий гуруҳлари ажратилган (Москва давлат педагогика университети), ментал ҳолат номларининг концептуал жиҳатлари аниқланган (University of Cambridge, University of Georgia), абстракт отларнинг морфологик ва синтактик хусусиятлари конкрет номлардан фарқли эканлиги очиқ берилган (Олтой далак педагогика университети, Воронеж давлат университети, Белгород давлат миллий тадқиқотлар университети), абстракт сўзлар моҳияти когнитив ва прагматик ёндашув асосида аниқланган (University of Cambridge, University of Chicago). Лисоний-фалсафий йўналишдаги ишларга С.Шаумян, Л.О.Чернейкиннинг тадқиқотларини, Е.Назарова, Э.Хабибулиналарнинг илмий ишларида абстракт сўзларнинг ясаилиши билан боғлиқ масалалар ўрганилган бўлса, А.Сетти ва Н.Карамеллиларнинг илмий тадқиқотлари эса абстракт сўзларнинг концептуал тадқиқида оиддир.

Жаҳон тилшунослигида абстракт номларни ўрганишда қуйидаги йўналишларда тадқиқотлар олиб борилмоқда: абстракт сўзларнинг этнолингвистик хусусиятларини аниқлаш; нутқий абстракт номинацияларнинг прагматикасини ёритиш; абстракт номларда миллат маданиятининг акс этишини ўрганиш; изоҳли ва таржима луғатлардаги лексикографик талқинларини ойдинлаштириш; ассоциатив луғатларини тузиш; лексик абстракциянинг сўз туркумларида воқеланишини ва матн ҳосил қилиш имкониятларини очиб бериш. “Абстракт номлар ўз зидди ҳисобланган конкрет номлардан фарқли семантикага эга.” Бу ўзига хосликлар семантик структурадаги денотатив ва сигнификатив маъно муносабатларида ёрқинроқ намоён бўлади. Конкрет лексика денотатив (атокли отлар, терминлар) ва денотативсигнификатив маъноли номларни ўз ичига олса, абстракт лексика эса сигнификатив ва сигнификатив-денотатив маъноли номлардан иборат бўлади. М.Ҳақимовга кўра, абстракт номлар объектив воқелик билан бевосита боғланмаганлиги учун семантик структурада сигнификатив маъно устунлик қилади ҳамда абстракт номлар объектив воқелик билан бевосита эмас, балки билвосита боғланар экан, ушбу билвосита боғланишнинг даражасига кўра денотатив маънонинг мавжудлиги ёки мавжуд эмаслигини белгилаш мумкин деб ҳисоблайди. “Масалан, ақл сўзининг ажратилиш даражаси гўзаллик сўзининг ажратилишидан, яъни абстракция даражасидан фарқ қилади. Ақл сўзи “инсон миясининг дунёни акс эттириш, шахснинг воқеликка муносабатини бошқариб турадиган фаолияти” ни номлайди ва уни фақат назарий билиш орқали англаш мумкин деб ҳисоблайди. Ушбу сўзда инсондан ажратилиш (абстракциялаш) юқори даражада бўлиб, унинг семантикасига назар ташласак, ақл худди инсондан ташқарида мавжуд бўлган субстанция эканлиги ҳақида таассурот уйғотади. Мазкур тадқиқот ишида абстракциянинг паст даражаларида семантик структурада денотатив маънонинг мавжудлигини кузатиш мумкин эканлиги таъкидланади ва бизнингча ҳам шундай. Бундай сўзларда ишора қилиб келаётган воқеликларнинг маълум белгиларини кузатиш мумкин бўлади. Масалан, тинчликни эшитиш, гўзалликни эса кўриш мумкин деб ҳисобланади, бизнингча тинчликни ҳам эшитиш ҳам кўриш мумкин. Сабаби одамларда қандайдир кўрқув, юздаги ҳавотирлардан нотинчлик эканлигини, тинчлик эмаслиги ёки уларнинг хатти-ҳаракатларидан, умуман борлиқдаги меъёрий ҳолатдан тинчликни кўриб ҳам билиш мумкин. Гўзалликни эса кўриш билан англашимиз мумкинлиги ҳақидаги фикрларга ҳеч қандай эътиро з билдирмаймиз. М.Ҳақимова абстракт сўзлардаги «маънонинг тебраниш кенглиги» ҳам конкрет сўзларниқидан фарқли деб кўрсатади. Унга кўра, денотатга эга бўлмаган номларнинг маъновий тебраниши маълум даражада ихтиёрий бўлиб, у лисоний ҳамжамиятда мазкур ном ифодаладиган тушунчанинг кўлами билан белгиланади. “Масалан, бахт абстракт номининг маъновий тебраниш кенглиги ўзбек тили эгалари онгида ушбу ном ифодаладиган тушунчанинг кўламига боғлиқ. Яъни, ушбу сўзнинг инвариант маъноси «кишининг ҳаётдан тўла қониқиш ҳолати» бўлса, инсонларнинг ҳаётдан қониқиш даражалари турлича эканлиги ҳисобига маънонинг тебраниши кузатилади: «бахт – соғлиқ», «бахт – мавжудлик», «бахт – севги», «бахт – хотиржамлик», «бахт – оила», «бахт – хурсандчилик» каби.” Шунингдек, абстракт отлар предметнинг ўзини ёки қисмини эмас, ҳаракатини, ҳолатини, хусусиятини, сифатини, муносабатини предметдан ажратиб алоҳида номлайди, яъни гўзаллик – олам, одам ва бошқа шу кабиларнинг сифати бўлса, бахтиёрлик – инсоннинг ҳолатини ифодалайди. Мавҳум отларда «предмет» туркумлик семаси асосида грамматик ва семантик номуносабликка дуч келади. Абстракт сўзларда ижобийлик ёки салбийлик субъектнинг муносабати асосида эмас, объектнинг ўзи билан шартланган бўлади дея таъкидланади. Масалан, инсонийлик, юртпарварлик, эзгулик, меҳрибонлик, поклик каби сўзлар англаётган тушунчаларнинг ўзи ижобий. Ёки ёвузлик, худбинлик, жохиллик каби сўзларда ҳам салбийлик субъектнинг муносабатида эмас, ҳодисанинг ўзида мавжуд бўлади. Демак, аксарият конкрет сўзларда ижобийлик ёки салбийлик коннотатив, абстракт сўзларда эса сигнификатив характерга эга. Абстракт лексемаларни семаларга ажратишда ҳам ўзига хос жиҳатлар мавжуд. Конкрет маъноли лексемаларни семик таҳлил қилиш осон кечади ва семема семаларга аниқ ажралади.

Абстракт моҳиятлар, абстракт тушунчаларни нафақат бош маънолар, балки ҳосила

маънолар билан ҳам номланиши мумкин.

Бунда икки хил ҳолат кузатилади:

“1) абстракт маънодан абстракт маъно ҳосил бўлади;

2) конкрет маънодан абстракт маъно ҳосил бўлади. Ақл, меҳр, имон, эҳсон каби лексемаларнинг семантик тараққиёти натижасида абстракт маънолар шаклланган. Конкрет маънодан абстракт маъно шаклланишини ном кўчишининг абстракциялашиш усули деб баҳолаш мумкин.” М.Ҳакимовага кўра, конкрет денотатни ифодаловчи сўзлар абстракт тушунчаларни ҳам номлай бошлайди. “Масалан, туз (овқатга таъм берувчи модда) – туз (маъно, мантик), баҳор (фасл) – баҳор (шодлик), оғир (вазнинг меъёрдан ёки таққосланаётган нарсдан ортиклиги) – оғир (вазмин), тирналмоқ (бирон бир нарсани устки қисмининг қирилиши) – тирналмоқ (руҳий азобланиш), бўсаға (уйнинг кириш қисми) – бўсаға (ҳар ишнинг бошланиши). Маънонинг абстракциялашиши орқали ном кўчишда куйидаги ҳолатларни кузатиш мумкин: нарса-ҳодиса абстракциялашади (қизнинг юзи – гуруҳнинг юзи), белги абстракциялашади (оғир юк – оғир вазият), ҳаракат абстракциялашади (боши ёрилди – онасига ёрилди); пайт маъноси абстракциялашади (баҳор фасли – қалбимда баҳор). Оғирлик сўзининг семантик структурасига назар ташласак, ундаги маъно тараққиётининг бир йўналиши нарса ҳажмининг ортиб бориши билан уни кўтаришдаги қийинчиликнинг ҳам ортиб боришига асосланган.” Шу йўсинда «масаланинг мушкуллиги», «малоллик», «азоб-уқубат» каби маънолар шаклланган: Ўн бир ёшлиқ Темур, тўққиз ёшлиқ Қобил ва Анварларни тарбия қилиш оғирлиғи Нодиранинг устига тушди (Абдулла Қодирий).

От сўз туркуми доирасида амалга оширилган тадқиқотлар доирасида сўз туркумларининг ядро ва перифериал қисмлари ҳақида В.Виноградовнинг ядровий қисмлар тилнинг “асосий луғат захирасини ташкил этиши” ҳақидаги фикрини эшлаш ўринли. Олимнинг фикрича, ушбу луғавий фонд “тилга янги сўзларни ҳосил қилишга база бўлиб хизмат қилади ва тил луғат таркибининг бойиб боршининг бош ва асосий моддий ва структурал асосидир”. Бу фикрга шубҳа келтирмаган ҳолда шуни қайд этиш керакки, акад. В.Виноградовдан кейин тил лексикони ва сўз туркумлари таркибидаги бундай сўзлар қатламини ажратиб кўрсатиш учун экстралингвистик усулларга мурожаат қилинди. Жумладан, нутқда қўлланиш частотаси юқори бўлган сўзларни ядровий лексика деб кўрсатишга уринишни шундай баҳолаш мумкин. Аммо нутқий частотаси юқори бўлган ҳар қандай сўзни ядровий қатламга оид лексика деб тушуниш ҳам ҳаммиша тўғри бўлмайди. Масалан, ўзбек тилида “дўстлик” лексемаси частоталилиги катта сўзлардан бири. С.Муҳамедовнинг “Ўзбек тилининг алфавитли частотали луғати”да унинг от шакли 200 минг сўз қўлланиш ҳолатида 218 марта (абдий дўстлик каби), сифат ёки равиш шакли 35 марта (дўстлиги йўк, дўстлик ёрдами каби) қўлланган. Дўстлик сўзи от туркуми вакили сифатида келганида унинг частотаси юқорилиги маълум, аммо у равиш ёки сифат шаклида келганида бу кўрсаткич пасайиб кетади. Шу каби у мавҳум ва ясама от эканлиги ва туркий тилларнинг тегишли қонуниятига кўра от ёки феълни аниқлаб келса, равиш ёки сифатга силжиши маълум. Лексеманинг бошқа туркумга силжиш ёки кўчиш хусусияти мавжуд экан, уни ядровий қисмга оидлиги бўйича охирги ва мутлақ ҳулоса бериш асоссиз бўлади деб ҳисоблаймиз.

Тилшунослигимизда от сўз туркумида абстракциянинг барча турлари мавжуд деб қаралади. Гул, ўсимлик, мева, одам, нарса, предмет, ҳаракат сўзлари умумлаштирувчи абстракция; бахт, саодат, бахтиёрлик, обрў, зийраклик, умид, севги, муҳаббат, ғурур каби сўзлар эса айирувчи абстракция натижасидир. Сифат сўз туркумида ҳам ширин, қизил, хушбўй, ёзги каби сўзларда умумлаштирувчи абстракция; ақлли, доно, машҳур, зиёли, фаросатли каби сўзларда айирувчи абстракцияни кузатишимиз мумкин. Олмош, сон сўз туркумида умумлаштирувчи абстракциянинг юқори чўққисини кўриш мумкин бўлгани ҳолда, айирувчи абстракция кузатилмайди. Ўзбек тилида мавҳум отларнинг кўпчилигини хурсандчилик, ғамгинлик, нохушлик, қувонч, бахт, соғинч, хавотир каби ҳолат номлари ташкил этади. Бевосита кузатишда берилмаган, фақат ақлий билиш орқали идрок қилинадиган ҳолат номларини “абстракт ҳолат номлари” деб белгилаш мумкин. Ўзбек тилида ҳолатни ифодаловчи абстракт номлар таҳлилида мазкур гуруҳ элементларининг

бир жинсли эмаслигига гувоҳ бўлдик.

Н.Абдурахмонованинг “Морфологик таҳлилнинг машина таржимасида берилиши” деб номланган мақоласида машина таржимаси жараёнида отга тегишли сўзларнинг синтактик алоқага киришганда турли от гуруҳларга бўлиниши, инглиз ва ўзбек тиллари учун грамматик категорияларнинг моделлаштирилишида формаллаштириш билан ҳал қилиниши борасида фикр-мулоҳазалар келтирилган.

Юқорида кўриб ўтилганидек, мавҳум отлар турли терминлар остида мазмун-моҳиятини очишга қартилган тадқиқотлар амалга оширилган бўлиб, унга кўра, мавҳум отларнинг ўз қатлам, ўзлашма қатламлигидан тортиб токи унинг бошқа тилларда доирасида автоматик таржимаси масаласигача ўрганилган бўлса-да, бироқ лингвокультурологик жиҳатдан жиддий тадқиқ этилмаган. Масалан, “Қари билганни пари билмас” инглиз тилида “The Devil knows many things because he is old.” (Шайтон кўп нарсани билади, чунки у кўп яшаган) тарзида қўлланилиб айни бир вазиятда икки хил мавҳум от “фаришта” ва “шайтон” қўлланилиб келмоқда. Инглиз тилидаги мавҳум отлар саналмайдиган деб таърифланиб, кўплик қўшимчасини олмайди деб келтирилади. Бироқ, мавҳум отлар конкретлашганда кўплик қўшимчасини олади деб белгиланган. Масалан, “Knowledge is power” ўзбек тилидаги “Билми кучдир” мақолига мос. Ёки ўзбек тилида “Ақллари борми?” –лар кесатиш маъносида келаётган бўлса, “Тушларимга кириб чикди” –лар маъно кучайтириш таъкидлашга хизмат қилмоқда. Инглиз тилида эса мавҳум отларга –лар қўшимчасини ифодаловси –s ва –es қўшиш хато ҳисобланади. Умуман олганда ўзбек ва инглиз тилларидаги мавҳум отларнинг лингвокультурологик тадқиқи жараёнида айни бир хил вазиятларда мавҳум отларнинг қўлланилиши, уларнинг лексисемантик жиҳатдан муносабатини икки миллатнинг олам ва одам, одам ва одам тарзида кўриб чиқишни мақсад қилдик. Мавҳум отларни лингвокультурологик таҳлили ғар икки миллатнинг маданий қиёфасини қайтадан кашф этишга, нутқ одоби бўйича билимларни ўстиришга, ёш авлоднинг бағрикенгликда тарбия топишида ҳамда таржима назариясида ўзига хос амалий аҳамият касб этади деб ҳисоблаймиз. Албатта, тилларнинг ўзиро лингвокультурологик тадқиқлари амалга оширилганини тан оламыз, бироқ қиёсланаётган тилларда тадқиқ қилинадиган масалалар торроқ тил бирликлари мисолида қилинса ишларнинг янада қиммати оширилишига эришиш мумкин деб ҳисоблаймиз.

Адабиётлар

1. Abdurahmonov G'. O'zbek tilining tarixiy grammatikasi. Toshkent: O'zbekiston Faylasuflari Milliy Jamiyati nashriyoti. 2008. – Б. 75.
2. Setti A., Caramelli N. Different Domains in Abstract Concept. 2005. [Onlain]. Available: <http://www.cogsci.rpi.edu/CSJarchive/Proceedings/2005/dogs/p1997.pdf>
3. Абдурахмонова Н. Морфологик таҳлилнинг машина таржимасида берилиши. “Ўзбекистонда хорижий тиллар” электрон журнал. 2017. № 2.
4. Виноградов В.В. Об основном словарном фонде и его словообразующей роли в истории языка // Виноградов В.В. Избранные труды: Лексикология и лексикография. – М.: Наука, 1977. – С.47- 68.
5. Данияров Б. Ўзбек тили лексик синонимларининг лисоний ва нутқий муносабати, лексикографик талқини. Дисс ...ф.ф.д. Самарқанд. 2020. – Б. 41.
6. Махмуд Кошгарий феъл лексемани лугавий бирлик сифатида ўтган замон шаклида беради.
7. Мухамедов С. Ўзбек тилининг алфавитли-частотали лугати (Газета текстлари асосида). -Тошкент: «Фан» нашриёти, 1982, 26- б.
8. Нурмонов А. Ўзбек тилшунослиги тарихи. Тошкент; Ўзбекистон, 2002. – Б. 115.
9. Хабибуллина Э.Х. Сопоставительная характеристика абстрактных имен существительных множественного числа во французском и русском языках: Автореф. дисс. ... канд. филол. наук. – М., 1989. – 25 с.
10. Ҳақимова М. Ўзбек тилида абстракт номлар семантикаси. Дисс...ф.ф.д. Тошкент 2019. – Б. 20.
11. Abdurahmonov G'. O'zbek tilining tarixiy grammatikasi. Toshkent: O'zbekiston Faylasuflari Milliy Jamiyati nashriyoti. 2008. – Б. 75.
12. Золотарёва Т.А. Семантические особенности английских абстрактных существительных, влияющие на употребление артикля: Дисс. ... канд. филол. наук. – М., 2003. – С. 15.
13. Крюкова И. Особенности словообразовательной семантики абстрактных существительных действия и способы ее выражения в современном английском языке // Семантика языковых единиц разных уровней. – Ростов на Дону, 1987. – С. 108-115.
14. Назарова Б. Развитие парадигматических отношений в словообразовательной категории отадективных – nomina abstracta // Предложение и слово. – Саратов, 1999. – С. 151-152.
15. Частотный словарь русского языка / Под ред Л.Н.Засориной. – М.: «Русский язык», 1977. – 936 с. .с.6
16. Шаумян С. Абстракция в современной лингвистике // Вопросы языкознания. 2002, №1. – С. 34-57.